

Åklagares hantering av straffidsbeslut

Rättslig vägledning 2021:4
Utvecklingscentrum
Mars 2021
Uppdaterad februari 2024

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Straffidsbeslut.....	3
2	Första steget i åklagarens handläggning.....	4
2.1	Vid kollusionsfara	4
2.2	Vid flykt- och/eller recidivfara	4
3	Andra steget i åklagarens handläggning.....	5
3.1	Nytt tvångsmedelsbeslut vid verkställighetens slut.....	6

Den här rättsliga vägledningen har i februari 2024 uppdaterats med anledning av Högsta domstolens beslut den 13 februari 2024 i mål Ö 885-24, "Villkorad häktning".

1 Inledning

Syftet med denna rättsliga vägledning är att ge åklagare en kortfattad vägledning, i två steg, kring vilka överväganden som bör göras efter att en under rättelse om straffidsbeslut kommit in till åklagarkammaren.

1.1 Strafftidsbeslut

- När åklagaren får del av ett straffidsbeslut avseende en häktad person ska han eller hon så snart som möjligt ta ställning till om personen alltså ska vara häktad.
- Åklagarens prövning bör göras samma arbetsdag som straffidsbeslutet kommer in till kammaren eller senast arbetsdagen därefter.
- Åklagarens ställningstagande bör dokumenteras.

När en person som har en verkställbar fängelsestraff häktas kommer fängelsestraffen att gå i verkställighet. Kriminalvården upprättar ett straffidsbeslut som ska expedieras till aktuell domstol för en korrekt avräkning av häktningstiden. Kriminalvården har som rutin att samtidigt också underrätta åklagaren.¹

När åklagaren informeras om att den häktade har börjat verkställa ett fängelsestraff ska han eller hon så snart som möjligt ta ställning till om det fortfarande finns tillräckliga skäl för häktning. Mot bakgrund av att en överföring till kriminalvårdsanstalt förutsätter att beslutet om häktning har hävts, bör åklagarens prövning göras samma arbetsdag som straffidsbeslutet kommer in till kammaren eller senast arbetsdagen därefter.²

Åklagarens prövning med anledning av straffidsbeslutet bör dokumenteras, antingen som en tjänsteanteckning eller som ett beslut att häva häktningen.

Det står numera klart att det saknas rättsliga förutsättningar för domstol att *före det att åtal har väckts* besluta om s.k. villkorad häktning, se kapitel 3. Domstolen kan dock besluta om sådan villkorad häktning i samband med dom, och torde också kunna besluta på motsvarande sätt efter det att åtal väckts men före det att dom meddelats.

¹ Relevanta lagrum och övrig relevant rättslig styrning: 24 kap. 20 § rättegångsbalken, 8-10, 17 och 21 §§ strafftidslagen (2018:1251), straffidsförordningen (2019:95) samt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om inledande av verkställighet av fängelsestraff och straffidsberäkning (KVFS 2019:1).

² Utöver den vägledning som lämnats i Åklagarmyndighetens tillsynsbeslut (ÅM 2016/4543) saknas uttryckliga regler för inom vilken tid åklagare bör fatta beslut om eventuell åtgärd med anledning av ett inkommet straffidsbeslut.

2 Första steget i åklagarens handläggning

Det första åklagaren bör titta på före ställningstagande i häktningsfrågan är aktuella häktningsskäl och om den häktade har restriktioner.

2.1 Vid kollusionsfara

Föreligger kollusionsfara och den häktade har restriktioner är det i de flesta fall inte aktuellt att häva häktningen då restriktionerna inte kan bibehållas på kriminalvårdsanstalt. I sådana fall bör åklagaren dokumentera sitt ställningstagande i en tjänsteanteckning och förmedla detta till aktuell domstol för kännedom. Av tjänsteanteckningen bör lämpligen framgå att häktningen inte hävs med anledning av straffidsbeslutet eftersom den frihetsberövade personen är häktad med restriktioner på grund av kollusionsfara. Om kollusionsfaran under förundersökningens gång minskar i sådan grad att åklagaren inte längre finner att den är tillräckligt stark för att ligga till grund för häktning (och restriktioner), och den misstänkte alltjämt verkställer en tidigare fängelsepåföljd, får åklagaren på nytt ta ställning till om häktningen ska hävas eller inte, se avsnitt 2.2 och kapitel 3.

2.2 Vid flykt- och/eller recidivfara

Föreligger endast flykt- och/eller recidivfara finns en klar presumtion för att häva häktningen, vilket åklagaren får göra före det att åtal har väckts (se dock kapitel 3).

Vid en mycket uttalad flykt- och/eller recidivfara kan det dock finnas anledning att beakta under vilka former en verkställighet bör ske. Vid åklagarens prövning i sådana fall bör beaktas att verkställigheten kan komma att ske på en kriminalvårdsanstalt med lägre säkerhet från vilken det är lättare att avvika än från ett häkte. Vidare bör beaktas att det under verkställighet av ett fängelsestraff kan förekomma permissioner om den intagna inte samtidigt är häktad. Om häktningsbeslutet hävs och den misstänkta överförs till kriminalvårdsanstalt kan åklagaren inte påverka om, och under vilka former, permissioner beviljas.

Beslutet om hävande av häktning ska som vanligt omgående expedieras till aktuell domstol, häkte och försvarare.

3 Andra steget i åklagarens handläggning

Det andra åklagaren bör titta på innan det att beslut fattas i häktningsfrågan är när aktuell förundersökning förväntas vara klar och hur långt fängelsestraff det är fråga om. Hävs häktningen kan den utdömda påföljden hinna verkställas i sin helhet, eller villkorlig frigivning ske, innan förundersökningen i det häktade ärendet är slutförd och huvudförhandling hunnit hållas. Om åklagaren bedömer att huvudförhandling inte kommer att hinna hållas i det häktade ärendet före tänkt dag för villkorlig frigivning, enligt vad som framgår av straffidsbeslutet, måste åklagaren göra en avvägning av skälen för och emot att häva häktningsbeslutet. Avvägningen ska primärt göras med beaktande av den häktades intressen, men även processekonomiska och praktiska aspekter bör kunna vägas in.

Av 8 § strafftidslagen (2018:1251) följer att verkställighet av fängelsestraff påbörjas omedelbart när straffet är verkställbart i bl.a. de fall då den dömde redan är intagen i häkte eller kriminalvårdsanstalt. Är den dömde istället häktad i annat mål än där fängelsestraffet dömdes ut behöver han eller hon inte överföras till kriminalvårdsanstalt. Verkställigheten av det tidigare utdömda straffet påverkas således inte av att häktningen består, men den misstänkta kan då inte överföras till kriminalvårdsanstalt. Den tid som den misstänkta är placerad i häkte och samtidigt verkställer en tidigare utdömd fängelsepåföljd avräknas inte från ett fängelsestraff som sedan döms ut i det häktade målet.³

Den främsta nackdelen för den enskilde när häktningen inte hävs är därför att han eller hon inte kommer att överföras till kriminalvårdsanstalt och därmed inte kan beredas de rehabiliterande åtgärder och program som tillhandahålls där. Inte heller har den enskilde som verkställer ett fängelsestraff på häktet möjlighet till permission eftersom häkteslagen (och inte fängelselagen) då ska tillämpas.

Det bör dock noteras i sammanhanget att överföring till kriminalvårdsanstalt inte nödvändigtvis sker omedelbart efter att häktningen hävs, utan kriminalvården har i vissa situationer möjlighet att placera personen på häkte i upp till en vecka. Om det föreligger särskilda skäl kan den dömde placeras på häkte i som längst 30 dagar. Det innebär att även om häktningen hävs så kan det i praktiken bli på det sättet att den intagnes situation inte förändras, i

³ Se 2 § andra stycket 2 lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande.

vart fall inte omedelbart och särskilt inte om återstående tid för verkställighet är begränsad till någon eller några veckor.

En möjlig nackdel för den enskilde med att häktningen hävs är att det kan bli ett verkställighetsavbrott mellan den först utdömda påföljden och ett senare utdömt fängelsestraff i följd av en fällande dom i det mål där den misstänkta tidigare var häktad. Ett sådant avbrott i verkställigheten kan, utöver att medföra en administrativ belastning för såväl myndigheterna som den enskilde, inverka negativt på den frihetsberövades rehabilitering.

Sammanfattningsvis kan sägas att styrkan i presumtionen att häktningen ska hävas när den misstänkte verkställer ett frihetsstraff avtar ju kortare verkställighet som återstår att verkställa. Om endast någon enstaka vecka återstår av verkställighetstiden, t.ex. när kollusionsfaran har klingat av och restriktionerna hävts, så torde det ofta föreligga förutsättningar för åklagaren att avstå från att häva häktningen om övriga särskilda häktningsskäl föreligger.

Den misstänkte kan alltid begära rättsens prövning av häktningsfrågan i anledning av att straffverkställighet påbörjats.

3.1 Nytt tvångsmedelsbeslut vid verkställighetens slut

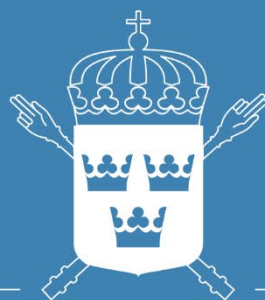
Tidigare förekom, och föreslogs i en tidigare version av denna rättsliga vägledning, att åklagaren i samband med att häktningen hävdes framställde ett yrkande till domstolen om s.k. villkorad häktning. Högsta domstolen har dock i avgörandet "Villkorad häktning" den 13 februari 2024 (mål Ö 885-24) uttalat att villkorad häktning inte kan beslutas när åtal *inte* är väckt.

I de fall häktningen hävts och straffverkställigheten närmar sig sitt slut utan att åtal har hunnit väckas får åklagaren ta ställning till om nya tvångsmedelsbeslut ska fattas i förhållande till den misstänkta. Det förhållandet att frihetsberövandet upphör genom att verkställigheten avslutas torde ofta utgöra en sådan ny omständighet som innebär att åklagare har möjlighet att på nytt besluta att den misstänkte ska anhållas, givet att tillräckligt starka särskilda häktningsskäl i form av flykt- och recidivfara då föreligger.⁴

Om den misstänkte vid beslutet fortfarande är intagen i kriminalvårdsanstalt anses han eller hon inte vara tillgänglig för någon som är behörig att verkställa anhållningsbeslutet, varför åklagaren har att fatta ett beslut om *anhållande i frånvaro*. Beslutet om anhållande i frånvaro kan sedan verkställas av polis när den misstänkte ska frigges från straffet.⁵

⁴ Detsamma gäller naturligtvis om kollusionsfara har uppkommit under utredningen mot den som är intagen i kriminalvårdsanstalt.

⁵ Se Fitger m.fl., Rättegångsbalken (8 dec. 2023, Version 95, JUNO), kommentaren till 24 kap. 6 §. Se också JO 1994/95 s. 150.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN